

**El tractament sanatorial en les tubercu-
losis òsteo-articulars. Necessitat i urgèn-
cia de la creació de sanatoris a
Catalunya**

pel

Dr. J. DE RIBA DE SANZ

EN la lluita contra la tuberculosi òsteo-articular, indubtablement el major progrés ha sigut la creció dels sanatoris. S'ha de tenir en compte la gravetat que revestia fa un segle la tuberculosi òsteo-articular, la gran mortalitat que registraven les estadístiques i comparar-les amb la relativa benignitat respecte a la vida que s'observa avui en els malalts tractats precoçment en els sanatoris. És un progrés enorme, degut al tractament conservador i particularment a la cura de sanatori.

La cura sanatorial és la cura conservadora feta en les condicions òptimes de clima i en un ambient mèdic especialitzat que reuneix tots els elements apropiats per al fi que es proposa.

L'experiència i les estadístiques ensenyen clarament que la cura climàtica i de repòs és la base del tractament de la tuberculosi òsteo-articular. I, per fer aquest tractament, tenint a més a mà tots els elements mèdics indispensables per al diagnòstic i la teràpia ortopèdica, s'han creat els Sanatoris. El tractament ambulatori en molts casos impossible; en altres es pot acceptar com un mal menor.

És ben sabut que l'estada d'aquests malalts en les sales dels hospitals urbans els és perjudicial, perquè allí es troben reunides, precisament en quant a clima, sol i puresa d'aire, condicions enterament contràries a les que conyenen a llur estat.

La cura sanatorial permet amb avantatge abstenir-se d'operar. Però, àdhuc en els casos en què està indicat intervenir, la cura sanatorial està indicadíssima i permet d'obtenir de l'operació tot l'èxit esperat, èxit que, en altres circumstàncies, es frustra sovint.

Recordem la fotografia que posa Albee en el seu llibre on es veuen els nens pòtics operats d'òsteo-síntesi que fan la cura marítima a la platja. Així, també, molts cirurgians de ciutat justi-

fiquen o excusen les llurs intervencions quirúrgiques amb la falta de sanatoris on poder enviar els malalts.

Cirurgians com Vignard i Rocher ho han manifestat així en el darrer Congrès de talassoteràpia (Berck 1931). Jacobovici i Nichita diuen, referint-se als malalts tractats en la ciutat de Cluj, que “l'utilització tan racional com possible dels raigs ultra-violeta com així mateix la pràctica rigurosa de l'helioteràpia urbana no ens ha donat mai els resultats que s'obtenen en les estacions marítimes”.

No s'ha de confondre sanatori marítim amb colònia escolar marítima d'estiu. El sanatori marítim és un establiment obert tot l'any; els malalts hi poden permanèixer tot el temps que calgui fins al guariment definitiu. La cura d'hivern val tant com la d'estiu i, segons alguns, un hivern val per dos estius. A més, és precisament a l'hivern quan més necessiten els malalts estar en un sanatori, perquè a l'hivern és més difícil que a l'estiu d'obtenir fora del sanatori les bones condicions higièniques d'aire i de llum que en aquell es troben.

D'ençà que, en 1791, es va fundar a Malgate (Anglaterra) el primer sanatori, s'ha vingut considerant el clima marítim com el més indicat, podríem dir específic, per al tractament de les tuberculosi quirúrgiques, de les escrófules, com dèiem abans.

En el VII Congrès Internacional de la Tuberculosi, celebrat a Roma en 1912, es va adoptar la següent resolució, com a conclusió dels treballs sobre el tema: “Importància dels Hospitals Marítics en el guariment de la tuberculosi quirúrgica”.

Considerant la necessitat que els malalts de tuberculosi quirúrgica sien guarits en institucions especials.

Considerant l'eficàcia del tractament marítim en aquestes formes:

Es vota que es procuri l'hospitalització dels malalts de tuberculosi quirúrgica—en primer lloc els infants—en instituts especialitzats en la platja.

Considerant que la integració de funcionament dels hospitals marítics, mitjançant la *continuïtat i la duració il·limitada* de la cura posa aquests instituts en situació de satisfer en la pràctica el tractament de la tuberculosi quirúrgica.

Considerant que l'adopció d'aquesta reforma representa un procediment fàcil i idoni per iniciar l'actuació dels “desiderata” exposats.

Es fa vots perquè aquesta integració de funcionament en la forma dita s'efectuï en la mesura més ampla i en el temps més breu possible.

En el primer Congrès de Metges de Llengua Catalana (Barcelona, 1913), els Drs. Ribas i Ribas i Guerra van presentar comunicacions defensant la urgent necessitat de la creació de Sanatoris Marítims. En la discussió, el Sr. Rocosa va llegir unes estadístiques de l'Hospital Marítim de Berck, que en són la millor apologia. Molts altres congressistes van intervenir en la discussió a favor dels Sanatoris Marítims.

En els anys transcorreguts des d'aquells Congressos, la importància dels Sanatoris Marítims en el guariment de la tuberculosi òsteo-articular no ha minvat pas si bé, sota la influència de Rollier, l'apòstol de l'helioteràpia a l'alta muntanya, aquesta ha entrat en concurrència amb el clima marítim. Hem d'agrair a Rollier que ens hagi ensenyat a considerar el sol com el primer dels agents físics en el tractament d'aquestes malalties. Degut als seus treballs, en els Sanatoris Marítims és dona avui a l'helioteràpia una importància abans desconeguda; però és indubtable que el clima marítim continua considerant-se indicadíssim. L'helioteràpia l'ha fet més eficaç.

El clima de mar i el d'alta muntanya són tots dos favorables. De quant en quant hi ha malalts que no s'aclimaten a l'un o a l'altre. Pot ésser que amb el temps es concretin indicacions particulars que avui coneixem sols d'una manera vaga. De totes maneres podem dir ja que un malalt amb lesions pulmonars concomitants serà millor enviar-lo a l'alta muntanya que al mar i, sobretot, no l'enviarem als Sanatoris Marítims de l'occeà, de clima aspre.

El clima marítim té com elements l'helioteràpia, l'aire del mar, la puresa de l'aire.

A la platja, l'espectre solar té menys ultra-violeta que a l'alta muntanya, però, en la pràctica, la lluminositat és molt gran per la gran extensió de cel i per la reflexió de la superfície de la mar. Si el Sanatori està ben situat, si no té a la vora altes muntanyes, les hores de sol s'aprofiten totes.

L'aire de mar és pur en el concepte bacteriològic; i en el de partícules estranyes també ho serà, si el Sanatori, com és natural, està lluny de poblat, de fàbriques i tallers. A més, l'aire de mar ve carregat de partícules iodades i salines que semblen tenir efec-

tes terapèutics; a la platja, hi sol haver sempre corrents d'aire que temperen a l'estiu l'excessiva calor dels raigs solars.

Els banys de mar no són generalment aprofitables pels malalts de què tractem, per més que, en algun Sanatori, sembla que s'ha intentat utilitzar-los proveint el malalt d'aparells de celuloide fenestrats. A Romania, es donen banys de fang en el llac de Constanza i altres en la platja del Mar Negre.

A l'alta muntanya, l'espectre solar té més raigs ultra-violeta que al nivell del mar. A l'hivern, la neu dóna gran lluminositat per la reflexió difusa dels raigs solars. La fredor de l'hivern és favorable per l'apetit i la nutrició i, a l'estiu, es gaudeix de temperatura agradable, sense les calors excessives del pla.

Els dos climes, marítim i d'alta muntanya, són tòpics i restauradors dels elements normals i de la fisiologia de l'organisme. Les proves es troben en els malalts que s'han guarit beneficiant-se de l'un o l'altre i en les observacions i estudis que s'han fet en els respectius Sanatoris.

En defecte de la muntanya o del mar, també un lloc del pla ben escollit pot donar resultats apreciables. Les condicions seran: allunyament de poblats, clima sense boires, estar resguardat dels vents del nord i rodejat de pins o altres coníferes.

Quant a canviar de clima, més aviat s'ha d'anar amb cautela, perquè s'ha de comptar amb un temps d'aclimatació que és perdut. Si el malalt es troba bé en un clima, no cal canviar-lo. Si manifestament li és perjudicial, si no s'aclimata, és clar que s'haurà de canviar. Jo no sóc partidari de canvis ni d'estades curtes en els Sanatoris. Cal que durant tot el temps de la malaltia estigui el malalt en les millors condicions d'higiene i en un clima adient al seu estat.

La progressió ascendent en el nombre de Sanatoris Marítims demostra llur utilitat. Com ja hem dit, en 1791 es va fundar el primer Sanatori Marítim a Anglaterra; en 1861 es va començar el gran Hospital Marítim de Berck, inaugurat oficialment per l'emperatriu Eugènia, en 1869. Avui dia, segons Areilza, hi ha a Europa prop de 300 Sanatoris Marítims; tots els països en posseeixen, però, sobretot i més abundantment, Anglaterra, Bèlgica, França i Itàlia.

Els sanatoris de muntanya són més recents. A més dels de Rollier, podem citar, com exemple, l'Institut Codivilla de Cortina

d'Ampezzo, a Itàlia, i el de Font Romeu, a la Cerdanya francesa (Pireneus Orientals).

No solament convenen els sanatoris per a infants sinó també, encara que en menor nombre, per a adults, perquè també aquests, a totes les edats, poden emmalaltir de tuberculosi quirúrgica. Així, a Berck, l'Assistència Pública de París té, apart del gran Hospital Marítim per a infants, un pavelló annex per adults.

El servei de Sanitat Militar de França, juntament amb el de la Marina, disposa de quatre estacions climàtiques per les tuberculosis òseo-articulars:

Un en el pla: Hospital Militar Percy, a Clamart (Seine), que fa el servei de triatge i d'instrucció.

Un sanatori d'altura, l'Hospital Militar de Briançon.

Un hospital hèlio-mari, l'Hospital Auxiliar U. F. F., a Berck.

Un altre centre hèlio-mari, en l'Hospital Marítim de St. Mandrier, a Toulon.

Amb aquesta organització, diu Clavelin, és possible de satisfer totes les indicacions i contra-indicacions que poden presentar-se en els oficials, suboficials i soldats afectes de tuberculosi òsteo-articular.

Com exemples típics de sanatoris de mar, de muntanya i del pla, podem citar, respectivament, l'Hospital Marítim de Berck, els sanatoris i clíniques de Rollier, a Leysin, i el sanatori alemany de Hohenlychen.

Berck (Pas-de-Calais), és avui dia un poble de sanatoris i hospitals per tuberculosi quirúrgiques; és el centre més important en aquest concepte. Entre els seus sanatoris i hospitals, ocupa el primer lloc per la seva importància i la seva antiguitat l'Hospital Marítim de l'Assistència Pública de París, destinat a infants, amb un anexe per adults; disposa, en conjunt, d'uns 1.500 llits. Fou l'iniciador del tractament a la platja de Berck el Dr. Perrochaud. Els mètodes de guariment posats en pràctica a Berck són a base del tractament general pel repòs al llit, la immobilització, l'aeració permanent. A Berck, la majoria de cirurgians especialistes són conservadors sistemàtics; alguns són, també, intervencionistes moderats o oportunistes. És característic de Berck l'ús del guix com a mètode general d'immobilització, confeccionat i emmotllat amb una perfecció envejable.

A Leysin hi ha els sanatoris i clíniques del Dr. Rollier. El nom de Rollier és prou conegut com propagandista de l'helioterà-

pia; com és ben sabut, ell és conservador a ultrança en les tuberculosos òsteo-articulars i no admet mai la indicació d'intervencions quirúrgiques, obtenint amb els seus mètodes magnífics resultats, tant en el que es refereix a la mortalitat com als resultats respecte a l'estat local. Els malalts estan distribuïts en diversos sanatoris i petites clíniques, tots sota la seva direcció. És enemic del guix; usa l'extensió contínua com a mitjà d'immobilització i descàrrega.

El sanatori d'Hohenlychen depèn de la clínica quirúrgica de la Facultat de Medicina de Berlín. El director efectiu és Kisch, que, en quant a conservadurisme, no ho és menys que Rollier, del qual crec que és deixeble. Allí no tenen el sol de Leysin i, per substituir-lo, el Dr. Kisch ha inventat unes làmpares especials. Al mateix temps que el repòs al llit i l'aeració, usen l'estasi venosa de Bier. Com a Leysin, tampoc no usen el guix.

S'acostuma a dir que el mètode de repòs al llit és propi dels francesos i especialment de Berck i que els alemanys són partidaris del tractament ambulatori. Sens dubte serà veritat que en moltes clíniques de cirurgia i ortopèdia tracten els malalts de tuberculosi òsteo-articular pel mètode ambulatori; però és molt probable que molts ho faran, no per convenciment, sinó per necessitat, precisament per no tenir a la seva disposició sanatoris on poder posar en pràctica el guariment de repòs. Una prova d'això la tenim en aquest sanatori, on el repòs està entronitzat igual que a Berck i a Leysin. Recordo, també, que, en el gran Institut Ortopèdic de Berlín, Oscar Helene Heim, vaig veure una secció on es tractava tuberculosi òssies, especialment mal de Pott, pel repòs al llit i l'aeració constant.

CONDICIONS D'EMPLAÇAMENT

DESCRIPCIÓ D'UN SANATORI

Com ja hem dit diverses vegades, la primera condició d'un sanatori és estar lluny de nuclis de població, de fàbriques o tallers que puguin viciar l'atmosfera. En segon lloc, convé un clima en què no hi hagi boires, que hi hagi pocs dies de pluja o de núvols.

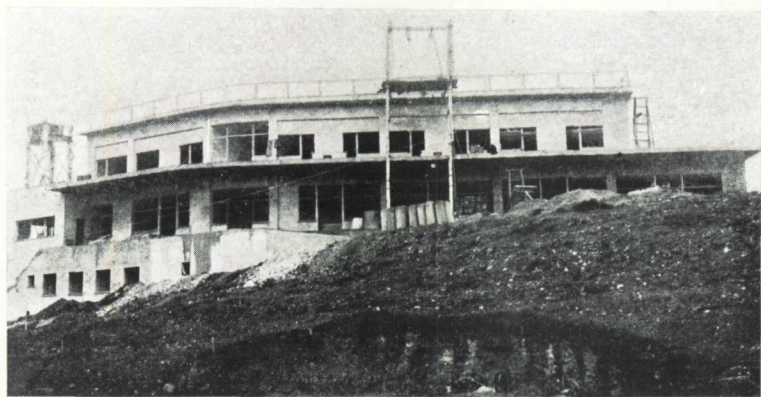
Un sanatori marítim haurà d'estar situat el més possible prop de la platja o damunt la platja mateixa. Les galeries o terrasses de guariment estaran de cara al mar. Per altra part, per fer heliote-

EL TRACTAMENT SANATORIAL EN LES TUBERCULOSIS
OSTEO-ARTICULARS. NECESSITAT I URGENCIA DE LA
CREACIO DE SANATORIS A CATALUNYA

pel DR. J. DE RIBA DE SANZ

Hospital-Asil de Sant Joan de Déu en funcions de Sanatori

Sanatori de Manresa, en construcció

ràpia, hi hauran, també, galeries a propòsit. Potser no sempre coincidirà en la pràctica la possibilitat de fer l'helioteràpia mirant al mar. En el sanatori de Calafell, orientat al migdia i de cara al mar, coincideixen els dos elements: el mar i el sol. El sanatori de muntanya haurà de tenir una altura superior a 1.000 metres (Ley-sin 1.500, Font-Romeu 1.800). L'orientació tindrà d'ésser al migdia, en un lloc poc ventejat i resguardat, sobretot, dels vents del nord.

Knopf va descriure, ja fa alguns anys, un sanatori model per a tuberculosi pulmonar, que, amb poques variants, podia servir per a tuberculosi quirúrgiques. La descripció és la següent:

Formant la façana, s'eleva tres pabellons que separen galeries de cristalls de 36 metres de longitud.

Darrera el pavelló central, són disposats els edificis dels serveis comuns (menjador, cuines, etc.). Adjunt, el jardí d'hivern. Allí es troben, també, les oficines de l'Administració. Aquestes construccions són isolades les unes de les altres, però reunides per galeries de cristalls.

A l'esquerra de l'edifici de l'Administració, hi ha l'habitació del metge. A dreta, simètricament, és troba una construcció semblant destinada a les visites, a les famílies dels malalts.

80 metres més lluny, a l'esquerra, un pavelló d'isolament per a malalts infecciosos o que, per altres causes, convé separar dels altres malalts. Simètricament, a la dreta, un pavelló de joc.

Una vaqueria i estables estan a la dreta, a 70 metres i a 125 metres dels pabellons dels malalts. Simètricament, a l'esquerra, instal·lació per desinfecció. Sala per a difunts.

Bastant lluny, a esquerra i dreta, dues casetes, l'una per al porter i l'altra per al jardiner.

La maquinària a vapor, dinamos, safareig, etc., estan en una vall, a 150 ó 200 metres sota el sanatori, units a l'establiment per un petit funicular elèctric. Al sud del pavelló central, un jardí amb bancs i quioscos. Al fons del jardí, un xalet suís per a repòs dels que es passegen.

Cada un dels 3 grans pabellons té la disposició següent:

La planta baixa està ocupada per petits salons, biblioteca, banys, hidroteràpia; a més, en el pavelló central, hi ha un gabinet de consulta. A la part del migdia, una gran terrassa de 45 metres de llargada per 6 d'amplada, amb cadires llargues per al guariment de

repòs a l'aire lliure. Està protegida, per dalt, per un sostre de vidre.

Al primer pis, hi han 14 cambres de malalts; cada una té 65 metres cúbics de capacitat. Cada una comunica amb un balcó situat al migdia, de 2 metres d'ample, on es pot posar una cadira llarga.

LA MANCA DE SANATORIS A CATALUNYA

DESCRIPCIÓ DELS EXISTENTS

La creació de sanatoris de mar i de muntanya és una necessitat urgent en el nostre país. Les tuberculosis òsteo-articulars, ben tractades des del principi, es guareixen en llur gran majoria i sense deformitat o amb deformitats mínimes, mentre que, tractades deficientment en males condicions, donen una mortalitat gran, i els que es guareixen ho fan amb deformitat, quedant esguerrats i moltes vegades inhàbils per al treball.

Cada vegada que el metge es troba amb un cas de tumor blanc i, sobretot, de coxàlgia o mal de Pott, passa per la pena de veure's en la impossibilitat d'establir un tractament adequat, perquè aquest és impossible o molt deficient a domicili; als hospitals no'els admeten i, en cas d'admetre'ls, es troben en condicions poc apropiades per a llur malaltia.

Catalunya té molts llocs a propòsit per a sanatoris marítims i de muntanya, però, desgraciadament, no són aprofitats. A la Catalunya estricta no tenim ni un sanatori d'alta muntanya. Com a sanatoris marítims, tenim el de *Sant Joan de Déu*, a *Calafell*, i el de *Sant Josep*, creat pel Dr. Giró a la platja de la *Barceloneta*. Prop de Tarragona, en la platja de la *Sabinosa*, hi ha un edifici costejat per l'Estat dedicat a sanatori i preventori que no funciona encara. En les afores de Manresa s'està acabant la construcció d'un petit sanatori local, de l'ordre de Sant Joan de Déu.

En els altres països de llengua catalana, tenim, a València, el sanatori marítim de *Malvarrosa*, que és de l'Estat i que és, també, part sanatori per als dos sexes i part preventori. A la Catalunya francesa, hi ha el sanatori marítim de *Banyuls*, al Rosselló, i el d'altura d'*Odelló* o *Font-Romeu*, a la Cerdanya.

El *Sanatori Marítim de Sant Josep*, de la *Barceloneta*, és per a nenes i dones afectes de tuberculosi quirúrgica. Actualment

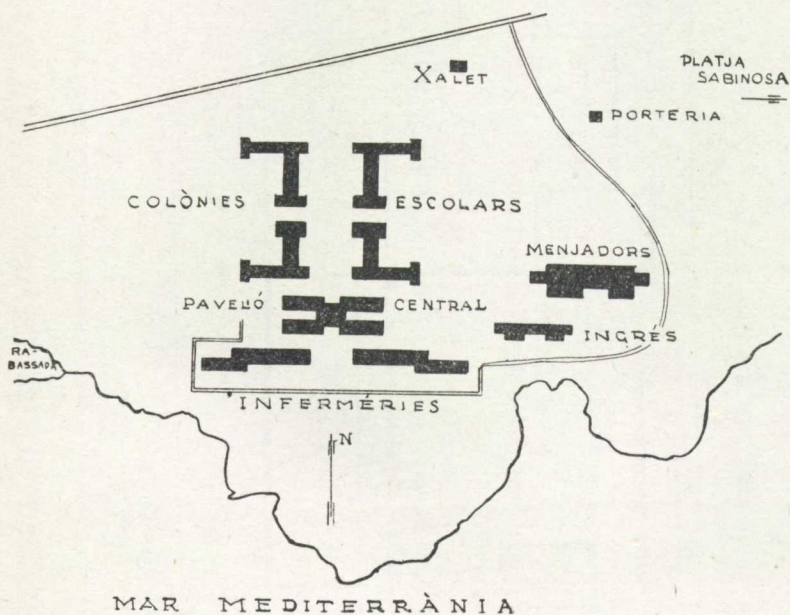
compta amb 50 llits i, acabades les obres que s'hi realitzen, augmentarà en 20 llits més.

L'edifici, formant una illa, consta de planta baixa (dispensari, capella i serveis administratius) i tres pisos, cada un d'ells amb terrassa de cara al migdia i al mar, on el malalts fan la cura hèlio-marítima.

Durant l'any 1931, foren assistits 109 malalts, sortint-ne de curats 66 i quedant-n'hi en tractament, el 31 de desembre, 43.

El Sanatori és sostingut per la caritat, és de beneficència particular i pertany al seu fundador i director, Dr. Giró. Hi ha dos llits sostinguts per l'Ajuntament de Barcelona i 9 per particulars protectors del sanatori. Hi ha personal mèdic complet, però els especialistes poden tenir-hi llurs malalts i atendre'ls ells mateixos. Tenen cura dels malalts religiosos franciscanes terciàries.

El sanatori dit *de la Sabinosa*, està situat entre les platges de la

Sanatori de la Sabinosa

Sabinosa i de la Rabassada, distants uns dos quilòmetres de Tarragona. L'ha costejat l'Estat amb la finalitat de servir per a sanatori marítim i colònies escolars i s'ha construït sota la direcció de l'ar-

quitecte Sr. Monravà, qui ha tingut l'amabilitat de proporcionar-me les dades següents:

Els terrenys tenen una extensió superficial d'unes 8 hectàries i la seva cota mitja damunt del nivell del mar és d'uns 10 metres.

Es compona l'establiment dels següents edificis:

Dos pabellons per a malalts permanents, nois i noies, sanatori pròpiament dit.

Un pabelló central de serveis generals, cuines, sala de màquines, hidroteràpia, desinfecció i rentadora mecànica, direcció i administració, serveis clínics, raigs X, laboratori, sala d'operacions i dispensaris. Sales d'isolament i dependències per a l'allotjament de tota mena de serveis de la casa.

Un pabelló d'ingrés o d'observació per als malalts permanents.

Quatre pabellons per a dormitoris de colònies escolars.

Un pabelló per a menjador, esbarjo cobert i capella.

Hi ha, a més, una casa-habitació per a ús de l'Administrador, una porteria i dipòsit de cadàvers.

La cabuda de l'establiment és de 100 places per a malalts permanents (50 nois i 50 noies) i 400 places per a colònies escolars (200 nois i 200 noies).

El *sanatori de Calafell* es deu a l'Orde de Germans Hospitalaris de Sant Joan de Déu, que, convençuts de la necessitat d'aquesta obra, la varen emprendre sense mitjans per a realitzar-la. Aquests mitjans, però, van venir aviat, gràcies a la deixa de la senyoreta Santpere que va permetre construir el sanatori ràpidament i amb esplendidesa. Aquest sanatori és un anexe de l'Hospital-Asil de Sant Joan de Déu, de Barcelona. Està dedicat a tuberculosis quirúrgiques, és sols per a nens i es sosté, com la casa mare de Barcelona, únicament amb almoines. La capacitat del sanatori és per a 100 malalts, distribuïts en 4 sales de 25, dos a la planta baixa i dos al primer pis; però, actualment, degut a l'escassetat de recursos, només n'hi ha 60, la majoria dels quals són tractats pel repòs al llit. Els malalts són trets amb llurs llits cada matí de la sala on han passat la nit i són portats a la galeria o terrassa de la planta baixa edificada damunt de la platja mateixa, on fan helioteràpia i respiren l'aire de mar; hi passen tot el dia. Els malalts convalscentos que estan llevats passen, també, el dia a la terrassa, ja jugant o fent repòs en cadires llargues.

Els malaltets reben ensenyament apropiat a la seva edat, facultats i preparació.

La situació del sanatori crec que respon a les condicions que hem exposat abans: platja nua, lluny de nuclis importants de població, sense veïnatge de tallers o fàbriques, platja suau a propòsit per banys de mar per als infants que puguin utilitzar aquest element.

Les condicions del clima són, també, òptimes. Durant l'any 1931, hi ha hagut sols 8 dies de vent fort, que ha impedit que els malalts estessin fora, i 14 dies de pluja. Els dies de sol han estat 224, i els dies variables, en els quals el sol ha lluit a estones, 63. En total, sols 30 dies durant l'any no han pogut els nens estar-se a fora.

De la descripció de l'arquitecte Sr. Rodríguez Arias, prenem les dades següents:

El sanatori està emplaçat en un terreny pla, separat del mar sols per una platja suau de sorra molt fina. L'edifici és paral·lel a la platja, amb una façana al mar d'uns 100 metres.

Tot l'edifici, per evitar el perill de les envestides del mar, està construït sobre una plataforma de ciment armat sostinguda per pilars i elevada 1'75 metres sobre el nivell del terreny; d'aquesta manera, les ones, en cas de temporal, passen per sota de l'edifici i en tot temps el sanatori està isolat en absolut del terreny evitant la humitat i quedant completament banyat per l'aire en tot el seu exterior.

Les parets de façana són dobles de 15 centímetres de gruix, i separades per una cambra d'aire de 15 centímetres també.

El sanatori consta de tres plantes i d'uns petits soterranis per a serveis generals, situats en la façana nord i allunyats suficientment de les ones.

Les sales-dormitori, que tenen 25 metres de llarg i 7 d'amplada, contenen 24 llits cada una i estan magníficament il·luminades i airejades per obertures de 1'80 metres i tota l'altura disponible, resulta que prop del 40 per 100 de les parets de la sala correspon a les dites obertures.

Hi ha àmplies galeries anteriors i posteriors per la cura d'aire i de sol, utilitzables en totes les èpoques de l'any, donada la llur magnífica orientació al sud i nord, respectivament.

La façana al mar presenta les grans galeries cobertes, que són una de les parts essencials del sanatori, separades en el centre pels finestrals de les sales d'estància utilitzables els pocs dies que és impossible permanèixer a l'aire lliure.

La capella, que abarca l'altura dels tres pisos, és utilitzable pels malalts immobilitzats en el llit, gràcies als seus chors laterals.

En l'angle nord-est del terreny del sanatori, s'ha construït el pabelló dedicat a safareig, planxadors, secadors, cambra de desinfecció, forn crematori per productes sèptics i dipòsit de cadàvers.

L'*Hospital-Asil de Sant Joan de Déu*, amb les reformes practicades l'any 1929, és, també, un vertader *sanatori*. La infermeria de cirurgia instal·lada en excel·lents condicions de llum i aeració, comunica, per la part sud, amb una terrassa-solàrium, on cada matí són passats els nens en llurs llits, per fer helioteràpia i guariment d'aire lliure.

Gràcies a la deixa d'un caritatiu fill de *Manresa*, es construeix en les afores d'aquesta ciutat un altre *Sanatori* que, si avui és petit, pot ésser la iniciació o punt de partida d'una Institució més gran.

Així, l'obra dels Germans Hospitalaris de Sant Joan de Déu, en favor dels nois afectes de lesions quirúrgiques, tuberculoses en particular, disposa de tres Cases, l'*Hospital-Asil de Barcelona*, el *Sanatori Marítim de Calafell* i el *Sanatori de Manresa*. Això ens permetrà un assaig d'especialització de climes en relació a les diverses lesions i temperaments dels malalts, col·locant a cada un d'aquests en la Casa més a propòsit per al seu cas particular.

L'obra dels Germans de Sant Joan de Déu i la del Dr. Giró són molt lloables i molt grans, considerades en elles mateixes; però són encara molt limitades en relació a les grans necessitats de Catalunya. Per això, ultra l'ajut econòmic que necessiten aquestes obres per a llur engrandiment, és urgent la creació de nous sanatoris de mar i de muntanya, gratuïts, econòmics i de luxe; i, sobretot, és urgent un sanatori per adolescents i adults del sexe masculí que avui és impossible atendre'ls en cap de les poques institucions existents.